

УДК 821. 161. 2 (092)
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.9.3>

МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОСТІ І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО (ЗА КИЇВСЬКИМ ТЕКСТОМ ПИСЬМЕННИКА)

Тетяна Бикова

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української літератури
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
вул. Пирогова, 9, м. Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-8028-3535
e-mail: t.v.bykova@udu.edu.ua

Анотація. У статті аналізуються морально-естетичні засади творчості українського класика-реаліста І. Нечуя-Левицького, київський період якого відіграв ключову роль у становленні національної літературної традиції. Метою дослідження є розкриття художніх принципів, що формують творчий метод митця та визначають його погляд на роль мистецтва і реалістичне зображення життя українців. Розглянуто соціальні, моральні та національні мотиви у творчості письменника, зокрема особливості відображення суспільних проблем через призму реалізму. Окрему увагу приділено ролі мови та стилю: використання народної лексики, діалектів і фольклорних елементів як засобів вираження національного колориту, що створюють автентичну картину життя українського міста та села. Підкреслюється значення образу міського інтелігента як носія ідей просвітництва, культурного відродження і формування національної самосвідомості. Проаналізовано, як через систему образів і художні засоби Нечуй-Левицький розкриває духовні цінності та ідеали українського народу. Наголошено на внеску письменника у розвиток українського реалізму, формування естетичних орієнтирів та ідейної спадкоємності в національній літературі. У висновках доведено актуальність морально-естетичних принципів його творчості для сучасного літературного й культурного процесу, що дає підстави розглядати доробок митця як важливий складник української культурної спадщини, котра формує ідентичність і надихає наступні покоління.

Ключові слова: І. Нечуй-Левицький, морально-естетичні засади, творчість, український реалізм, київський текст, київський період, мова, стиль, художні засоби.

MORAL AND AESTHETIC PRINCIPLES OF I. NECHUY-LEVYTSKY'S CREATIVITY (ACCORDING TO THE KYIV TEXT OF THE WRITER)

Tetiana Bykova

Doctor of Philology, Professor,
Professor at the Department of Ukrainian Literature
Drahomanov Ukrainian State University
Pirogova Str., 9, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8028-3535
e-mail: t.v.bykova@udu.edu.ua

Abstract. The article analyzes the moral and aesthetic foundations of the work of the Ukrainian realist classic Ivan Nechui-Levytskyi, whose Kyiv period played a crucial role in shaping the national literary tradition. The study aims to reveal the artistic principles that define the writer's creative method and his distinctive view of art's role and the realistic portrayal of Ukrainian life. Social, moral, and national motifs are examined, with special attention to the reflection of societal issues through realism. The role of language and style is highlighted, particularly the use of vernacular speech, dialects, and folklore elements as aesthetic tools that convey national color and authenticity in depicting urban and rural environments. The figure

© Т. Бикова, 2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

of the urban intellectual is emphasized as a bearer of enlightenment ideas, cultural revival, and national consciousness. Through a system of images and artistic devices, Nechui-Levytskyi reveals the spiritual values and ideals of the Ukrainian people. The article underlines his significant contribution to the development of Ukrainian realism, the formation of aesthetic orientations, and ideological continuity in national literature. The conclusions substantiate the relevance of the moral and aesthetic principles of his works in the context of modern literary and cultural processes, viewing his artistic legacy as an essential component of Ukrainian cultural heritage that shapes identity and inspires future generations.

Key words: Ivan Nechuy-Levytskyi, moral and aesthetic principles, creativity, Ukrainian realism, Kyiv text, Kyiv period, language, style, artistic means.

Постановка проблеми. Іван Нечуй-Левицький – один із найвидатніших українських письменників другої половини XIX ст., який сформував власні морально-естетичні засади, що відображені у його літературному доробку. Він наголошував на важливості української мови, культури та традицій, показував контраст українського, російського та інших «світів», гаряче засуджував асиміляцію та денаціоналізацію – русифікацію українців. Київ у творах І. Нечуя-Левицького є осередком традицій, духовності й боротьби за українську ідентичність, що помітно у творах «Хмари» та «Гетьман Іван Виговський», де Київ є місцем зіткнення українських та імперських впливів.

Дослідник М. Тарнавський зауважив про творчість класика української літератури, що «його особиста географія – це шлюб репрезентативної точності з пошуком краси» [11, с. 225]. Тож можна стверджувати, що вся творчість І. Нечуя-Левицького є його візією України, підтвердженням її існування, незважаючи на тогочасні імперські реалії. Тарнавський теж акцентує на цьому: «Його твори пристрасно утверджують існування цієї нації, уводять у літературу її представників і той простір, який вони населяють» [11, с. 217].

Так, роман «Хмари» викриває й засуджує політику Російської імперії щодо українства, зокрема його пасіонарної частини – інтелігентів-просвітян та їх особисту слабку організованість. Письменник правдиво та реалістично, а часом експресивно описав у цьому та інших творах, де згадано Київ, ментальні риси українців, порівняв їх з іншими народами, подекуди звернувся до історії та філософування на тему життя українського народу та загалом життя людини у світі, що відображено у його творах-нарисах «Вечір на Владимирській горі» і «Ніч на Дніпрі». Зокрема, у «Вечорі...» ліричний герой, згадавши народну приказку «половина світу скаче, а половина світу плаче», зауважує: «Я бачив ніби уявки, як одна половина світу

була пишна й весела, неначе рай, а за Дніпром друга половина була, ніби темний чорний тартар. Зирну на захід, і там неначе бачу, як сміється милий до милої, як радісно вона обнімає й пригортає до себе свого милого. І я почуваю радість та любов людську, ніби розливу в рожевих хмарках, в бірюзовому блакитному небі. Я неначе сам почуваю радість та веселість глядачів у величезному театрі, де на сцені ллються солодкі мелодії, де артисти з великою штучністю, з великим артизмом взрушують силу людських серців, розворушують веселу напругу в душах, де радість панує у кожному серці з такою силою, що од криків та плескання в долоні сливе дрижать ложі» [6, с. 1–2].

Варто зазначити, що герої творів І. Нечуя-Левицького часто є заручниками обставин та суспільства, що випробовує їхню людську та національну гідність. На думку Я. Муравецької, І. Нечуй-Левицький розглядав реалізм як можливість достовірного й естетичного зображення життя українського народу, поєднуючи реалізм з ідейним складником, а принцип національності він пов'язав із використанням української мови та зображенням характерних рис національної ідентичності; поняття народності митець трактував через народну мову, епічні та ліричні форми фольклорної поезії, що і спостерігаємо у його п'єсах. Так, основною ідеєю є унікальність українського реалізму, що базується на зображенні життя українського народу в межах його власної території [4].

Мета і завдання статті. Метою статті є ґрунтовне дослідження морально-естетичних засад творчості Івана Нечуя-Левицького в контексті його «київського тексту» як феномену української культури другої половини XIX ст. Основними завданнями статті є: аналіз морально-етичних й естетичних домінант у творах Нечуя-Левицького київського періоду, визначення особливостей формування авторського «київського тексту» як

художньої моделі міського простору з моральними та соціальними вимірами, виявлення зв'язку між морально-естетичними поглядами письменника та суспільно-культурними процесами доби, розкриття значення художніх засобів (мови, символів, типів героїв) у втіленні ідей національної свідомості, духовного відродження та моральної культури українців.

Предмет та об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є художня творчість І. Нечуя-Левицького, зокрема його твори київського періоду, які формують цілісну систему морально-естетичних уявлень митця. Предметом дослідження виступають морально-естетичні принципи, світоглядні мотиви та художні засоби, що визначають структуру, зміст та ідейно-ціннісне наповнення «київського тексту» письменника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Про моральні та національні цінності і їх відсутність, боротьбу за справедливість йдеться у творах І. Нечуя-Левицького на історичну тематику: «Гетьман Іван Виговський», «Українські гетьмани Бруховецький та Тетеря», «Князь Єремія Вишневецький», повістях «Кайдашева сім'я», «Київські прохачі», оповіданні «Дивовижний похорон», історичному «метелику» «Побіда Хмельницького під Збаражем і Зборовом». Дослідниця Т. Гаврилова відзначила, що більшість географічних назв, використаних автором, є реальними топонімами, що надають текстам ефекту достовірності [1, с. 500]. Вона вважає, що їхнє основне призначення – це «локалізація» – позначення місця, де розгортаються події [1, с. 502]. На нашу думку, топографія у творах письменника мала ширше значення, ніж визначення просторових меж. Український ландшафт і топоніми у текстах підкреслюють існування України, яка була розділена між двома державами й не мала власної територіальної єдності та незалежності.

Передав І. Нечуй-Левицький також особливості мови та традицій українського народу, що, наприклад, бачимо у його п'єсі «На Кожум'яках», та що загалом характерно для етнографічного реалізму. У цьому творі значну увагу приділено моралі містян, коли злодійкуватий Голохвастий хоче одружитися з багатою міщанкою, проте зневажає як її, так і всіх інших: «Завтра піду на Липки й посватаю разом десять Євфросин, кругом обкованих золотом; завтра поїду вінчатись отут

попід вашим двором, щоб заздрість скрутила вас оттак! Оттак!» [8, с. 13].

Протягом 33 років І. Нечуй-Левицький жив у Києві, що теж вплинуло на його творчість, зокрема на відтворення київських пейзажів та образів містян у таких творах, як «Хмари», «Без пуття», «Київські прохачі», «Ніч на Дніпрі», «Вольне кохання», «Апокаліпсична картина у Києві», «Неоднаковими стежками», «Афонський пройдисвіт», «Вечір на Владимирській горі» тощо. Дослідник Д. Лавров зазначив, що класик був одним із найвидатніших знавців і співців неповторної краси Києва, відкривачем його найзагадковіших та найпоетичніших куточків. Він став одним із перших авторів урбаністичних пейзажів в українській літературі [2, с. 146]. Київ у творчості І. Нечуя-Левицького – не лише географічна локація, а й символ боротьби за національну ідентичність, місце протистояння української та імперської культур, центр освіти, духовності, культури та історії українського народу. Саме у Києві письменник окреслив власні естетичні погляди та письменницький стиль.

Основною естетичною позицією І. Нечуя-Левицького був реалізм, що відображав правдиве, а часом критичне відтворення світу. Письменник уважав, що справжнє мистецтво має служити народові, а не втілювати ідеалізовані картини, що й визначило зміст його творчості та його погляди на місце художника в суспільстві. Письменник неодноразово звертався до теми Києва, зображаючи його історичну, культурну та суспільну роль. Роман «Хмари», опублікований у 1874 р., є одним із найвідоміших творів про Київ, де автор описав героїв-інтелігентів міста, їхні моральні пошуки та національну свідомість.

І. Нечуй-Левицький уважав, що література повинна відображати реальне життя, не прикрашаючи його, а висвітлюючи важливі моральні та соціальні проблеми. Творчість І. Нечуя-Левицького ґрунтується на *естетичних засадах реалізму*, який для нього був способом відображення дійсності, яку він прагнув передати такою, якою вона є, не ідеалізуючи її. Митець відстоював ідею, що мистецтво повинно бути корисним для народу, служити освітній меті та сприяти моральному й соціальному розвитку.

У творах класика показано реальне життя українського народу, його боротьба та надії на відродження, а також великі соціальні

та моральні питання, які актуальні й для сучасного суспільства. Багато уваги письменник приділяв темі життя українського народу, відображаючи його турботи, злети й падіння, радощі та страждання. Митець критикував та висміював соціальну і моральну несправедливість соціуму. Одним із важливих аспектів цієї проблематики є питання *моральної чистоти*, коли автор зображував моральні недоліки чи пошуки своїх персонажів, їхні конфлікти із суспільством, що відображено у таких творах, як «Афонський пройдисвіт», «Київські прохачі», «Хмари» тощо.

Художня структура творів І. Нечуя-Левицького відображає його морально-естетичні принципи, що ґрунтуються на поєднанні реалістичної достовірності з глибоким психологізмом. Письменник активно використовував контрасти, аби розкрити соціальні й духовні суперечності часу, показати боротьбу між моральним і аморальним, між народною правдою та суспільною несправедливістю.

Саме київський період творчості став визначальним для формування світогляду письменника. Письменник прибув до Києва в середині 1850-х років. І нинішня столиця України як важливий культурний і літературний центр надавала класикові можливість взаємодіяти з іншими культурними діячами, письменниками, критиками. Важливу роль відіграла атмосфера центрального українського міста, яке описане митцем у його творах, поряд із темою національної ідентичності, селянською тематикою, темою соціальної нерівності, що є основними темами його творчості на шляху становлення українського реалізму. Київський період визначив еволюцію літературного стилю класика. Київ на той час був важливим центром освіти, культури та політики. І він став джерелом натхнення письменника, давши йому змогу відкрити нові шляхи для самовираження через літературну творчість.

Твори І. Нечуя-Левицького є справжнім соціальним маніфестом, який відображає внутрішні суперечності його часу. Письменник описував особисті конфлікти персонажів та величезний вплив історичних, політичних і соціальних умов на їхнє життя, психологію та моральний вибір. Так, у романі «Хмари» він показав процес національного самоусвідомлення української інтелігенції та її боротьбу за збереження культурної ідентич-

ності; розкрив внутрішні конфлікти героїв, які розриваються між імперськими впливами, власними амбіціями та обов'язком перед народом. Утрата національного ґрунту, соціальна нерівність та безсилля і непослідовні дії інтелігенції є ключовими темами твору. В оповіданні «Афонський пройдисвіт» автор висміяв лицемірство та моральну деградацію окремих представників духовенства. Через образ головного героя Нечуй-Левицький викрив проблеми корумпованості, формалізму та відсутності справжньої духовності у релігійному житті того часу. Він продемонстрував, як соціальне середовище та обставини можуть впливати на поведінку людини, перетворюючи віру на інструмент маніпуляцій.

Важливою естетичною засадою І. Нечуя-Левицького є глибока *соціальна критика*. Він звернув увагу на пороки вищих верств соціуму, мораль чи її відсутність у зображуваних персонажів, соціальну несправедливість та нерівність. Митець звернув велику увагу на моральні аспекти вчинків людини; критикуючи чиновників, інтелігентів, шляхту та інших представників еліти, він показав, що їхні байдужість, аморальність та бездіяльність ведуть до денаціоналізації і багатьох страждань народу. Через своїх персонажів автор порушив питання відповідальності, сумління і моральних цінностей, які мають вирішальне значення у житті, розкрив внутрішні конфлікти і вибір у складних життєвих обставинах. Наприклад, у його оповіданні «Київські прохачі» вдова капітана, пані Галецька, змушена помирати з голоду або жебрати у київських монастирях, щоб прогодувати себе на старості років [7].

Мова творів І. Нечуя-Левицького є важливим естетичним, а часом моралізаторським та дидактичним інструментом. Він активно залучив до власних текстів багатство української народної мови, діалекти, ідіоми, народні вислови, що надають творам автентичності. Мова героїв передає їхній характер, збагачує твори емоційним підтекстом, через неї читач отримує глибше розуміння описуваних подій. *Мова письменника* є одним з основних естетичних інструментів його творчості, що дає змогу досягати глибокого реалістичного зображення життя, виразити емоційний стан персонажів, передавати глибину соціальних і психологічних конфліктів. Вона сприяє створенню автентичних образів, які роблять твір близьким

до реального життя. Діалекти, народні вирази та фразеологізми зробили твори митця максимально автентичними. Мова героїв жива і відображає соціальний статус персонажів, світогляд, внутрішню суть, почуття та переживання.

Класик відстоював ідею національної освіти в Україні, наголошуючи, що кожен народ має право вчити дітей рідною мовою. Він навів приклад Німеччини, де початкове навчання відбувалося діалектами з поступовим переходом до літературної мови. У Російській імперії українським дітям забороняли вчитися рідною мовою, що спричинило значні психологічні труднощі, адже навчання чужою мовою призводить до когнітивного перевантаження, змушуючи дітей одночасно опановувати нову мову та навчальні дисципліни. Як наслідок, це викликало у них відразу до освіти, що призводило до низького рівня грамотності в українських губерніях, хоча у XVII ст. Україна вирізнялася високим рівнем освіти серед населення. І. Нечуй-Левицький порушив і питання відчуженості українців від російської літератури. Він наголошував, що світ, зображений у творах російських авторів, є чужим українській ментальності [3, с. 138]. Цікаво, що І. Нечуй-Левицький на сторінках своїх творів порівнює долю України з Польщею в Німеччині, провансальцями у Франції, Шотландією у Британії тощо. Спільними рисами цих народів є денационалізація та боротьба за власну мову і культуру, оскільки мовна асиміляція була і є основним інструментом державного поневолення. Позбавляючи народ власної мови, панівні нації зміцнюють владу, а національно дезорієнтована інтелігенція змушена служити іншим народам, інтегруючись до їхньої культури. Письменник розглядає українську ситуацію у контексті загальноєвропейських процесів, підкреслюючи, що поневолені народи мають утиски у різних країнах [1, с. 500].

Одне із центральних місць у творчості митця займає тема народності. Він прагнув відобразити реальне життя українського народу, його труднощі, боротьбу за людську гідність та справедливість. Він зобразив українців такими, які вони є, показуючи гідність, недоліки і внутрішню силу. Можна ствердити, що І. Нечуй-Левицький глибоко вірив у силу українського народу, у багатий духовний та культурний потенціал і саме тому часто звертався до теми життя селян, його

боротьби і мрій. У творах письменник показував, у першу чергу, внутрішні конфлікти та моральні дилеми героїв. Деякі його персонажі живуть за законами тогочасної імперської реальності й демонструють внутрішні конфлікти, кар'єризм, нехтування власним українським корінням, що веде до морального занепаду, руйнування родинних відносин, як у повісті «Причепча» [9].

Важливою рисою стилю письменника є його схильність до драматизації подій і конфліктів. Він використовує яскраві контрасти, різке протиставлення персонажів, їхніх переконань і дій, що дає змогу глибше показати моральні суперечності через драматичні ситуації й конфлікти між героями. Варто зауважити, що стиль І. Нечуя-Левицького відзначається великою увагою до деталей та описів, що є ще одним *естетичним інструментом* для створення глибоких і реалістичних образів. У його творах часто зустрічаються детальні пейзажі, опис природи, побуту, що надають текстам особливої емоційної насиченості. Природа є не лише фоном, а й співвідноситься з настроєм героїв і відображає їхній стан. Твори класика сповнені й глибокого психологізму, а за допомогою стилістичних прийомів він передає емоційне тло, де ці образи існують.

Художня структура творів І. Нечуя-Левицького є відображенням його реалістичного підходу до зображення дійсності, що дає змогу письменникові розкрити складні моральні, психологічні та соціальні питання через продуману композицію і взаємодію персонажів. Він не лише зображує реальні факти, а й працює з ними через багатошарові структури, що дають змогу глибше осмислити життя селян, їхні внутрішні конфлікти, соціальні проблеми та моральні пошуки.

Однією з характерних рис художньої структури творів І. Нечуя-Левицького є чітко виражена *композиційна побудова*, яка сприяє поступовому розгортанню подій і показує внутрішній розвиток персонажів. Важливу роль відіграє і динаміка змін героїв, які розвиваються або деградують залежно від того, як реагують внутрішні моральні та зовнішні соціальні чинники. Наприклад, у «Хмарах» митець створює складну композицію, яка розгортається поступово, відображаючи еволюцію світогляду головних героїв. Павло Радюк, молодий інтелігент, проходить шлях від романтичного ідеалізму до перемоги власних

страхів та неспроможності української інтелігенції націоналізувати українське суспільство. Його внутрішній розвиток тісно пов'язаний із соціальними умовами Києва XIX ст., де українське життя занепало під тиском імперської політики. Водночас професор Дашкович, старший представник інтелігенції, стає символом розчарування та втоми від власної непослідовної діяльності [10]. Подібна композиція простежується і в «Афонському пройдисвіті», де розвиток подій яскраво демонструє моральне падіння героя. А сюжетну лінію вибудовано так, що поступова деградація Копронідоса стала логічним наслідком його власних рішень та впливу соціуму [5].

Іншою важливою особливістю художньої структури є чітке використання мотивів і повторів, що дає змогу письменникові підкреслити важливі моменти в розвитку подій і взаємодії персонажів. У творах І. Нечуя-Левицького часто зустрічаються мотиви, що повторюються і набувають символічного значення. Наприклад, у «Хмарах» мотив занепаду і відродження має центральне значення. Київ у романі постає як місто з величною історією, але занедбане, яке імперія відриває від національних коренів. Цей мотив перегукується з долею головних героїв, які прагнуть духовного і культурного відродження, проте стикаються з байдужістю суспільства. Символічною є назва твору – метафора хмар уособлює тяжкі історичні обставини, що нависли над Україною, та роздуми інтелігенції про можливі шляхи подолання кризи й занепаду. У «Афонському пройдисвіті» повторюваним мотивом є лицемірство й моральна деградація героя-шахрая, який плете інтриги [5]. Ці та інші повторювані мотиви у творах класика слугують для стилістичної єдності та підсилення авторської ідеї. Вони допомагають глибше розкрити моральні конфлікти епохи, змушуючи читача замислитися над історичною долею українського народу та роллю особистості у суспільних процесах. Через діалоги та внутрішні монологи героїв автор показує конфлікти, мотивацію, переживання, сумніви, трансформацію персонажів.

Ще однією особливістю художньої структури є змішування жанрових елементів. Твори І. Нечуя-Левицького часто поєднують риси сатири, комедії, трагедії та соціальної драми. Це дає письменникові змогу створити багатогранну картину дійсності, у якій поєднуються

веселі та гіркі моменти, що підкреслює складність людських взаємин і соціальних процесів. Наприклад, у «Афонському пройдисвіті» елементи гумору служать не лише для розваги, а й для критики соціальних вад, таких як жадібність, лицемірство та моральна деградація.

Опис персонажів та їхні характери часто створюються через контраст, де один персонаж служить «тлом» для іншого. Зіткнення і поєднання різних соціальних типів та моральних орієнтирів, традицій і нових ідей, інтелігенції, духовенства, дідичів і селян є основними елементами композиційної побудови творів Івана Нечуя-Левицького. Так, художня структура творів теж дає змогу дослідникові глибше проникнути у суть морально-естетичних засад творчості автора, що розкриваються через взаємодію персонажів, порушені проблеми, розвиток подій, мотиви і повтори, змішання жанрових елементів. Така структура дає змогу читачеві не лише спостерігати за життям героїв, а й глибше осмислювати реалії моральних конфліктів і соціальних відносин, що лежать в основі кожного твору письменника.

Висновки. Іван Нечуй-Левицький – одна з найбільш визначних постатей української літератури XIX ст., представник класичного реалізму. Його творчість стала важливим етапом у розвитку української прози, зокрема в жанрі повісті та роману. Київ як культурний і літературний центр значно вплинув на становлення його художніх поглядів та морально-естетичних засад творчості. Він вибрав для себе реалістичний шлях зображення життя, у якому прагнув показати історичні, моральні, естетичні, філософські й соціальні аспекти. Естетика творчості митця базується на реалістичному змалюванні життя, народності, патріотизмі та відданості українській культурі. Київський текст відіграє важливу роль у цих засадах, оскільки саме в ньому автор відобразив свої ідейні та художні принципи.

Таким чином, морально-естетичні засади творчості Івана Нечуя-Левицького охоплюють такі важливі аспекти: моральні роздуми, реалістичне зображення життя українського народу, народність, соціальну критику та роблять його творчість однією з найбільш значущих в українській літературі. Морально-естетичні засади творчості митця, зокрема у контексті його київських текстів, є класикою української літературної спадщини. Через реалізм, народність і соці-

альну проблематику письменник вплинув на розвиток української літератури та на формування української національної свідомості.

Творчість І. Нечуя-Левицького є важливим етапом у розвитку української класичної літератури, а його твори мають високу естетичну вартість завдяки глибокому розумінню пси-

хологічних, національних, історичних і соціальних реалій буття людей, використанню художніх засобів, народної мови, образів, які зробили його творчість актуальною й для сьогодення. А морально-естетичні погляди класика є корисними для аналізу та розвитку літературних процесів і сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилова Т.Б. Топонімія творів І. Нечуя-Левицького. *Іван Нечуй-Левицький: постать та творчість* : зб. праць Всеукр. наук. конф. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2008. С. 499–504.
2. Лавров Д. Святий Київ наш великий. Київ : Криниця, 2002. 151 с.
3. Михайлин І. Публіцистика пізнього І. Нечуя-Левицького в журналі «Дніпрові хвилі». *Журналістика. Філологія. Медіаосвіта. Полтава*, 2014. С. 136–141.
4. Муравецька Я. Візуальний код реалізму Івана Нечуя-Левицького. Київ : Наукова думка, 2023. 160 с. URL: <https://tarnawsky.artsci.utoronto.ca/elul/Nechui/Muravetska-kod.pdf>
5. Нечуй-Левицький І.С. Оповідання «Афонський пройдисвіт». URL: <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=900>
6. Нечуй-Левицький І.С. Новела «Вечір на Володимирській горі». URL: <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=2659>
7. Нечуй-Левицький І.С. Повість «Київські прохачі». URL: <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=2638>
8. Нечуй-Левицький І.С. Комедія «На кожум'яках». URL: <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=909>
9. Нечуй-Левицький І.С. Повість «Причепа». URL: <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=2648>
10. Нечуй-Левицький І.С. Роман «Хмари». URL: <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=910>
11. Тарнавський М. Нечуваний Нечуй. Реалізм в українській літературі. Київ : Лауріус, 2018. 287 с.

REFERENCES

1. Havrylova, T.B. (2008). Toponymiia tvoriv I. Nechuia-Levytskoho [Toponymy in the works of Ivan Nechui-Levytskyi]. In: *Ivan Nechui-Levytskyi: Personality and Creativity. Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference* (pp. 499–504). Cherkasy: Yu. Chabanenko Publishing. [in Ukrainian].
2. Lavrov, D. (2002). Sviaty Kyiv nash velykyi [*Holy Kyiv, Our Great City*]. Kyiv: Krynytsia. [in Ukrainian].
3. Mykhailyn, I. (2014). Myklytsystyka piznoho I. Nechuia-Levytskoho v zhurnali “Dniprovi khvyli” [*The journalism of the late I. Nechui-Levytskyi in the magazine “Dniprovi Khvyli”*]. In: *Journalism. Philology. Media Education: Collection of Scientific Papers*, pp. 136–141. Poltava. [in Ukrainian].
4. Muravetska, Ya. (2023). Vizualnyi kod realizmu Ivana Nechuia-Levytskoho [*The Visual Code of Realism in Ivan Nechui-Levytskyi's Works*]. Kyiv: Naukova Dumka. Retrieved from <https://tarnawsky.artsci.utoronto.ca/elul/Nechui/Muravetska-kod.pdf>. [in Ukrainian].
5. Nechui-Levytskyi, I.S. Opovidannia “Afonskiy proidysvit” [*The Athonite Rogue (short story)*]. Retrieved from <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=900>. [in Ukrainian].
6. Nechui-Levytskyi, I.S. Novela “Vechir na Volodymyrskii hori” [*An Evening on the Volodymyrska Hill (novella)*]. Retrieved from <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=2659>. [in Ukrainian].
7. Nechui-Levytskyi, I.S. Povist “Kyivski prokhachi” [*Kyiv Beggars (story)*]. Retrieved from <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=2638>. [in Ukrainian].
8. Nechui-Levytskyi, I.S. Komediiia “Na kozhumiakakh” [*At the Tanner's (comedy)*]. Retrieved from <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=909>. [in Ukrainian].
9. Nechui-Levytskyi, I.S. Povist “Prychepa” [*The Trouble-Maker (story)*]. Retrieved from <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=2648>. [in Ukrainian].
10. Nechui-Levytskyi, I.S. Roman “Khmary” [*Clouds (novel)*]. Retrieved from <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=910>. [in Ukrainian].
11. Tarnavskiy, M. (2018). Nechuvanyi Nechui. Realizm v ukrainskii literaturi [*Unheard Nechui: Realism in Ukrainian Literature*]. Kyiv: Laurus. [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 29.10.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.11.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.12.2025